

BUDUĆNOST NEĆE STIĆI

(Tomislav Marinković: *Običan život*, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2011)

Motiv odlaska svakako je jedan od najustaljenijih motiva u evropskoj lirici, posebno u poslednja dva veka. Od romantizma lirika kao da podrazumeva da bi pravi, ispunjen život trebalo da bude nešto više od običnog života. Čak i kada je reč o opisima svakodnevice, ona je viđena kao zamorna ili mračna i demonska. Nasuprot njoj, nalaze se idealizacija prošlosti, kako kolektivne tako i individualne u obliku detinjstva ili mladosti, i očekivanje budućnosti kao nečega nepoznatog, nečega što bi moglo da pruži ispunjenje. U sadašnjem trenutku može se uživati samo ako je u pitanju kakva epifanija ili trenutak nekog ostvarenja. Retki su pesnici koji ne žele da odu, koji o sadašnjosti ne govore kao o sumornoj i koji joj se raduju samo zbog toga što je prisutna, što je, ma kakva bila, jedino što zaista sačinjava život. Jedan od takvih pesnika je Tomislav Marinković. Bio je takav i u ranijim zbirkama, ali u najnovijoj knjizi, od početka do kraja, gotovo programski zastupa taj stav. Sam naslov, *Običan život*, čitaoca može asociirati na istoimeni roman Karela Čapeka, međutim, Marinkovićevo shvatanje običnog života sasvim je drugačije. Kao moto naslovne pesme uzeti su stihovi Adama Zagajevskog: „Naš život je običan,/ pročitao sam u izgužvanim novinama/ koje je neko ostavio na klupi.“ Novine ne govore o nekom posebnom životu, one su upućene svima. Može ih pročitati i slučajni prolaznik, kome kao da nisu ni bile namenjene. Ako se ovi stihovi uzmu kao moto, a odatle još izvuče i naslov knjige, to šta je običan život postaje prilično širok pojam. Ono „naš“ iz stihova Zagajevskog postaje „svačiji“. Otuda sam naslov deluje pleonastički. Svaki život je običan. Isticanje njegove običnosti skreće pažnju na to da se on, zapravo, ne vidi. Očekujući da život postane drugačiji kao da se gubi iz vida da je upravo to bio život. U pitanju je jedan topos, ali Marinković se ne zadržava na tome. Iz pesme u pesmu, on otkriva šta se sve očekivalo da život bude, a šta on nije bio, niti je mogao biti.

Naslov pesme „Čekajući budućnost“ asocira na Kavafijevu pesmu „Čekajući Varvare“. Nenametljivo, kao i uvek, Marinković prati liniju Kavafijeve pesme i svoju završava stihovima: „Jer već je izvesno da budućnost,/ nikada neće stići,/ a ipak, treba potražiti neko rešenje.“ To rešenje je običan život, a običan život je u sadašnjosti. Od budućnosti se uvek očekuje nešto više od običnog života. U pesmi „Posle sna“ život se razdvaja i od prošlosti. Vraćajući se u grad u kojem je nekada živeo, lirski subjekt nalazi: „Samo stranca u društvu uspomena/ i nepoznate ljude.“ Pesma „Ono što sam propustio na kraju“ završava se stihovima: „Razlika između nepostojećeg/ i neprimetnog je u meni,/ i sve je manja.“ Jedino što ostaje je sadašnjost, ali Marinković sadašnjost ne posmatra kao puko prolaženje, ona je nešto što se može zadržati: „Događaji, kakvi god da ste, ostanite/ čvrsto uz moj život.“ („Lepak“). Postoje pokušaji da se i prošlost nekako sačuva. Nekoliko pesama u knjizi su

podsećanja na minule događaje, bivše ljubavi i sl. U vezi sa tim pojavljuje se topos poezije koja nadvladava prolaznost. Međutim, Marinković sumnja u to da poezija može da sačuva život: „Vreme na svaki događaj stavi katanac,/ a usta pokušavaju da ga otključaju.“ („Usamljenost voli izuzetke“). Drugi način da se uhvati prošlost je fotografija. Pesma „Brojevi“ pod naslovom u zagradi precizira jedan trenutak prošlosti: 22. 10. 2008. 12:46. To je trenutak kada je nastala fotografija o kojoj je u pesmi reč. „Sve je to uhvaćeno na snimku,/ u neravnopravnoj borbi/ čoveka i vremena“, kaže pesnik, opisujući trenutak/život koji je prošao. Život za Marinkovića postoji upravo tako, kao jedan precizno omeđen trenutak. U pomenutoj pesmi „Čekajući budućnost“ jedan takav trenutak je opisan stihovima: „primjećujem leptira// tek pošto sleti/ na zauzdani vrh plovka/ i zaljulja ga.“ U pesmi „Iz blizine se to ne vidi“ dat je opis sunca koje bacajući svetlo neće da poštedi ni novine na stolu: „presavijene preko teksta koji/ upravo govori o vremenu.“ Na isti način u stihovima Zagajevskog lirski subjekt pročita reči koje *upravo* govore o njegovom životu. Trenutak jeste život, ali ne neki određeni trenutak nego bilo koji trenutak u kojem se nalazimo. Sve govori o tom trenutku, sve osobine koje se inače pridaju prošlosti ili budućnosti usmerene su na njega. Običan život nije uskraćen život već punoća življenja. U istoj pesmi „sunce svakog jutra/ baca novo svetlo na juče“. To je sunce ovoga dana koje prošlost više ne osvetljava kao život. Kako pesnik na početku ove pesme kaže: „trenuci putuju/ ovde su samo u prolazu.“

U drugim pesmama traži se način da se ti trenuci zadrže. To je moguće samo u prostoru koji se čini bezvremenim. Otuda mnogo slika prirode. Priroda je najčešće data idilčno, ali su daleko upečatljiviji oni trenuci koji je opisuju kao surovu i mračnu: „Nedaleko: proplanak, usečen puteljak,/ kosmati žbunovi, kruženje jastreba, uzbrdica./ Baš ovako sam, nekad, zamišljao promašen život“ („Pesma povratka“). Ne treba prevideti zapete kojima je reč „nekad“ naglašena. Razlika između prošlosti i sadašnjosti ovde je dobila drugu nijansu. Sadašnjost, odnosno godine, donele su mudrost. To je jedan od lajtmotiva Marinkovićevog pevanja. Do shvatanja da je ovaj život jedini došlo se iskustvom. To može biti rešenje koje se traži na kraju pesme „Čekajući budućnost“. U vezi sa tim je i tišina: „Ovde nema ničeg osim tišine./ Ne treba mi lepša muzika od nje,/ ni muzikalniji dani.“ Tišina mudraca i tišina prirode. Tišina kao muzika, pitagorejski, uređuje duh. Marinković osim čula vida i sluha tematizuje i druga, niža čula, dodir (kojim se više bavio u prethodnoj zbirci *Svet na koži*) i miris. U pesmi „Miris“ nema prustovskih aluzija. Mirisi ne vraćaju u prošlost, oni lirski subjekt čine svesnijim trenutka u kom se nalazi: „Najednom, bilo je lepo imati samo taj život.“ Miris jeseni se meša sa mirisom hleba i parfema prodavačice novina. Svi ti mirisi su poznati, oni obeležavaju „predeo koji se rasipa, dozreva, kruni,// a ipak ceo život dovodi u red.“ Jesen ovde ima i simboličko značenje starosti. Nasuprot tome, „ti bi kao dečak koji/ ne raspoznaje mirise, da se/ još malo raduješ bez razloga“. Za razliku od deteta koje se raduje životu jer ga ne poznaje, starac je srećan jer sagledava kako se vremenom taj isti život dovodi u red, biva potpun. U jednoj od najlepših pesama u knjizi, „Običan trenutak kao ovaj“, kao da se sve što je rečeno sažima: „Vreme je, priznaješ sebi, odapeta strela/ kojom je dečaćka mašta ciljala budući život,/ i promašila ga (...) tek sada znaš da je strelom trebalo naciljati/ neku živopisnu sliku što se lepi za pogled,/ istinu od koje planu i zgasnu dani miholjskog leta.// Običan trenutak, / kao ovaj.“

U knjizi ima i drugačijih pesama, koje se ne bave ovim pitanjima. To može ostati nepri-mećeno jer su retke i, kao i sve Marinkovićeve pesme, govore suzdržanim glasom. Jedna od takvih pesama je „Srndać na pojilu“. Analiza te pesme lako se može uklopiti u dosadaš-nju, ali sama pesma deluje mnogo upečatljivije ako se posmatra nezavisno. Reč je o opisu lovaca koji na pojilu deru i seku meso ulovljenog srndaća. Pesma je lišena metaforike i po-ređenja karakterističnih za druge pesme *Običnog života* i svodi se na ogoljeno prikaziva-nje radnji. Kontrast između idiličnog naslova i stihova uvećava surovost prizora. Pokreti lovaca su mehanički. Rečenice su gotovo nabacane, kao da pesnik pokušava da nam ne-prijatan prizor opiše što brže. Do obrta dolazi u poslednjim stihovima, koji i sami deluju kao neko sažimanje celog opisa: „Sve u svemu, neopisiva živost spram/ nepomičnosti ko-ja se hladi. Sviće.“ Mrtvo telo oko koga buja život podseća na Bodlerovu „Strvinu“.

Pesma „Oči“ na drugi način odudara od celine. Nasuprot usamljenosti koja dominira ovom zbirkom, ovde je iskazan stav da se život upotpunjuje kroz život drugog. Pesma nije ljubavna. Oči koje gledaju jedne u druge govore o bilo kakvoj dubljoj međuljudskoj vezi, iskrenosti, prijateljstvu, dakle deljenju svog života sa nečijim tuđim. Čovek ne može biti sam među ljudima kada nekoga gleda u oči. Pesma na taj način produbljuje shvatanje ži-vota koje je dato u ostalim pesmama: „Šta i koliko viđenog života/ Vredelo je, izmeriti se može/ Zagledajući u nečije oči, i ukrštajući/ Svoj život sa drugim.// Bez tog preplitanja, uzaludna su/ Putovanja naša i uzaludne stanice/ Gde nas sačekuje neizbežno – ja.// Kao kad bismo stajali na istom mestu,/ Stalno siromašniji za/ Još jedan zavičaj.“

Očigledno je da mnogi od ovih stihova protivreče stihovima drugih pesama. Prošlost ostaje, na drugim stanicama se ne nalazi stranac nego ja, ostati znači biti siromašniji za zavičaj, dakle treba otići. Na osnovu svega ovoga može se zaključiti da Marinkovićeva knjiga nije konstruisana. Njena monolitnost se zasniva na izgrađenosti osobenog stila i jednom broju frekventnijih motiva. Deleći ranije knjige u cikluse, Marinković je na veštač-ki način razdvajao ono što je nerazdvojivo, jedinstven postupak i jedinstvo ličnosti koja iza tih stihova stoji. Ovako, oslobođena ciklusa, najnovija knjiga efektivnije prikazuje celinu ovoga pesništva, odnosno totalitet života.